

Kannanotto maakuntien tulevaisuudesta seuraavan hallitusohjelman valmistelutyöhön

MH § 129

Suomen maakuntahallitusten puheenjohtajat ja maakuntajohtajat ovat valmistelleet viime vuodesta lähtien yhteistä kantaa maakunta- ja laajemmin koko aluehallinnon uudistamiseksi osana tulevan hallituksen ohjelmaa. Yhteisistä linjauksista annettiin ensimmäinen kannanotto joulukuussa 2013. Kyseinen kannanotto on ollut pohjana mm. maakunnan liittojen kannanotoille meneillään olevan valtion keskus- ja aluehallinnon uudistushankkeen (VIRSU-hanke) suuntaan käydyssä keskustelussa. Maakuntien liittojen yhteistä valmistelutyötä on kuluvana vuonna jatkanut asetettu työryhmä, jonka sihteerinä on toiminut Kuntaliiton maakunta-asiamies Ulla Karvo.

Asian valmisteluun liittyen Kuntaliitto on lähettänyt maakuntien liitoille seuraavan sisältöisen lausuntopyynnön: "Maakuntahallitusten puheenjohtajat ja maakuntajohtajat päättivät kokouksessaan 9.9.2014, että maakuntien tulevaisuudesta valmisteltu näkemys lähetetään lausunnolle maakuntiin. Oheiseen kokouksessa hyväksytyyn versioon on lisätty ko. kokouksessa esiin nostetut painotukset. Pyydän toimittamaan liittonne lausunnot allekirjoittaneelle 15.11.2014 mennessä. Työvaliokunta valmistelee kannanoton loppuun saatuaan lausunnot. Ulla Karvo"

Lausunnolla oleva 1.10.2014 päivätty luonnos on alla olevan mukainen ja se on otsikoitu:

**"MAAKUNTIEN LIITTOJEN JA HALLITUSTEN
PUHEENJOHTAJIEN KANNANOTTO MAAKUNTIEN
TULEVAISUUDESTA SEURAAVAN HALLITUSOHJELMAN
VALMISTELUTYÖHÖN**

Eurooppalaisittain ottaen ei ole olemassa yhtenäistä kunta- ja alue-mallia. Olennainen yhteinen tekijä on kuitenkin se, että kansalaisten kannalta tärkeät asiat päätetään vaaleilla valituissa toimielimissä tai vaaleilla valittujen luottamushenkilöiden toimesta. Alueellisen demokratian puiteasiakirja (2009) painottaa subsidiariteettiperiaatetta, eli päätösten tekemistä niin lähellä kansalaista kuin se asian luonteen huomioiden on mahdollista. Valitettavasti taloudellisesti tiukkoina aikoina on kuitenkin taipumusta keskittää asioiden hallinnointia keskushallinnolle; keskushallinnon ajatellaan kykenevän alueellisia toimijoita paremmin määräämään vähenevistä resursseista.

Valtion aluehallintoa uudistettiin vuoden 2010 alusta. Samassa yhteydessä linjattiin, että maakuntien roolia vahvistettaisiin. Kuluvalla

vaalikaudella (2011-2015) laadittiin selonteko valtion aluehallintouudistuksen täytäntöönpanosta. Kyseisessä selonteossa ei kiinnitetty juurikaan huomiota maakuntien asemaan. Kuitenkin aluehallintoa tulisi tarkastella kokonaisuutena, jotta voitaisiin nähdä koko väliportaahan hallinnon kehittämisen mahdollisuudet.

Aluehallinnon kokonaisuuden tarkastelu on tarpeen, jotta vähenevillä resursseilla on mahdollista toteuttaa kansalaisten yhdenvertaisuuden takaava ja alueellista kasvua sekä hyvinvointia vahvistava hallintomalli.

Kuluvan vaalikauden aikana tavoiteltu kuntarakennemuutos perustui vahvoihin peruskuntiin. Uudistus ei edennyt tarkoitetulla tavalla. Maakuntien liittojen mielestä Suomi tarvitsee nykyistä vahvempiin kuntayksiköihin perustuvan kunnallisen itsehallinnon lisäksi myös selkeämmän ja yksinkertaisemmän, maakunnista muodostuvan kansanvaltaisen aluehallinnon. Alueiden tuntemus omista vahvuuksista antaa parhaan perustan alueiden kehittämiselle kansanvaltaisen aluehallinnon pohjalta.

Maakuntien liittojen näkemyksen mukaan on välttämätöntä, että ylikunnallisesta aluekehityksestä, aluesuunnittelusta, Suomen eri alueiden edunvalvonnasta ja kansainvälisistä suhteista vastaa kunnalliseen kansanvaltaan pohjautuva elin. Tämä toimielin voisi vastata myös yhtä kuntaa suuremmista, laajaa väestöpohjaa vaativista palveluista (esim. sote -suunnittelu, pelastustoimi, koulutuksen aluetason tehtävät). **Perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaisesti kuntia suurempien alueiden itsehallinnosta säädetään lailla.** Uudella aluehallinnolla tulee olla riittävä väestö- ja taloudellinen perusta vastata lisätoimivallan mukaisista tehtävistä. Hallinnon rajoihin tulee kaiken kaikkiaan kiinnittää huomiota, jotta maa ei olisi pilkottu erilaisiin alueisiin eri hallintosektoreiden mukaan. Kansalaisten näkökulmasta yhtenevät sektorikohtaiset hallinnonrajat auttavat hahmottamaan yhteisiä toimintoja ja tuo niille uskottavuutta.

Uudistuksen tulisi perustua maakuntien tahtoon ja luontaiseen yhteistyöhön. Aluehallintoa kokonaisuutena uudistettaessa on järkevää tehdä tarkastelu tehtävien määrittelyn pohjalta, jolloin on mahdollista kartoittaa maakuntien lukumäärää. Tällöin on kuitenkin säilytettävä tarpeellinen ja kattava toimipisteverkosto.

Tehtävistä esimerkiksi maankäytön, asumisen, liikenteen, palveluiden ja elinkeinojen eli ns. MALPE -järjestelmien suunnittelu ja toteutus edellyttää laajempaa pohjaa kuin kunta - tai edes vahva peruskunta. Tämän vuoksi on selvitettävä mahdollisuus selkeään hallinnon kolmiportaisuuden toteuttamiseen; valtio, alueet ja kunnat, joiden kesken toimivalta, vastuu ja resurssit on selkeästi määritelty. Tarkastelun tulee lähteä tehtävämäärittelystä käsin ja maakunnat

ovat valmiita tehtäviensä ja toimivaltansa kartuttamiseen. Tarkastelu ei voi keskittyä vain valtion aluehallinto-organisaatioon, sen ja kuntien tehtäviin.

Aluehallinnon uudistamista on jatkettava kokonaisuutena huomioiden sekä kunnallisen että valtion aluehallinnon tehtävät. **Kaiken kaikkiaan tehtäviä tulisi vastaisuudessa karsia kaikilla tasoilla; tehtäville tulee löytyä järkevin mahdollinen toteuttaja ja päällekkäisyydet on poistettava.** Esimerkiksi Aveilla on valtionviranomaisena erilaisia valvontatehtäviä, jotka ovat niille luontaisia, mutta kaiken kaikkiaan eri hallinnontasojen tehtäviä on arvioitava uudelleen.

Alueelta mandaattinsa saavan aluehallinnon roolia ja toimivaltaa on vahvistettava erityisesti sellaisissa tehtäväkokonaisuuksissa, jotka

1. liittyvät alueen kehittämiseen ja joilla luodaan ja toimeenpannaan kunkin alueen omia kehittämisstrategioita;
2. kytkeytyvät luontevasti maakunnan liitoilla jo nyt oleviin tehtäviin. Maakunnan liittojen asema aluekehitysviranomaisina on vahvistettu viimeksi 17.1.2014 voimaan tulleessa Aluekehityslaisissa. (Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista 7/2014.)

Maakunnan liitot esittävät, että ainakin seuraavat tehtävät sekä niihin liittyvät taloudelliset ja henkilöresurssit siirtyisivät uusia kansanvaltaan pohjautuvan ”aluehallinto-organisaation” vastuulle. (Nykyisten tehtävien lisäksi):

- a) rakennerahastojen välittäjäviranomaistehtävät kokonaisuudessaan (ELY -keskuksilta)
- b) alueellinen elinkeinojen kehittäminen ja elinkeinopolitiikka (ELY -keskuksilta ja kunnilta), kuntien elinkeinoyhtiöt yhteneväksi maakunnan kokoiseksi kokonaisuudeksi; hoitaisi operatiivisen kehittämisen; liitot hoitavat strategiapuolen
- c) äkillisten rakennemuutosten toimenpiteisiin liittyvä alueellinen yhteensovittaminen (ELY -keskuksilta)
- d) kokonaisvastuu alueen kansainväliseen kilpailukyvyyn edistämisestä (vrt. tehtävää kaavailtu myös metropolihallinnolle)
- e) elinkeino- ja innovaatiopolitiikan alueellisen strategian valmistelu (vrt. tehtävää kaavailtu myös metropolihallinnolle)
- f) kirjasto-, liikunta-, nuoriso- ja oppilaitosrakentamistehtävät (aluehallintovirastoilta) sekä vapaan sivistystyön alueellinen koordinointi ja kesäyliopistojen ylläpitäminen (nyt 2 liittoa ylläpitäjinä);
- g) alueellisen asumisen strategian ja sen toimeenpanosuunnitelman valmistelu (kunnilta, osin uusi tehtävä)
- h) joukkoliikennesuunnittelu (ELY -keskuksilta; vrt. tehtävää kaavailtu myös metropolihallinnolle)

- i) maakuntakaavojen vahvistaminen (ympäristöministeriöltä); prosessi kesken
- j) muun kuin kansallisen EU-rahoituksen koordinointi

Edellä esitetyillä tehtävillä varustetulla kansanvaltaan pohjautuvalla "aluehallinto-organisaatiolla" ei maakuntien liittojen mielestä tarvitse olla erillistä verotusoikeutta. Liittojen mielestä rahoituksen kokoaminen (valtionosuuksina, vero- ja maksutulojen kanavoitina) tehtäviä vastaavaksi kunnilta ja valtiolta on kuitenkin tarkoin lailla säädettävä.

Suorien vaalien tarkoituksenmukaisuutta ja tavoiteltavuutta olisi liittojen mielestä pohdittava sen jälkeen, kun on saatu kokempohjaista tietoa metropolialueen suorien vaalien toimivuudesta.

Maakuntien liittojen hallitusten puheenjohtajat ja maakuntajohtajat haluavat, että seuraavaa hallitusohjelmaa laadittaessa kiinnitetään huomiota koko aluehallinnon tulevaisuuteen. Nykyisten useiden eri toimijoiden toimintoja on mahdollista järjestää uudelleen siten, että monikerroksista hallintoa kevennetään ja, että kunnallisen demokration ohjausvalta aluetasolla vahvistuu.

Parlamentaarisen valmistelun pohjalta on lähdettävä kehittämään koko maan alueella aluehallinto-organisaatiota, jolla on kansalaisten luottamus. Tulevassa hallitusohjelmassa tulee luoda valmius kansanvaltaan, alueiden omiin vahvuuksiin ja tietämykseen perustuvan aluetason hallinnon toteuttamismahdollisuuksiin edellä esitetyltä pohjalta."

Lisätietoja antavat maakuntahallituksen puheenjohtaja Timo Korhonen tai sähköpostitse etunimi.sukunimi@eduskunta.fi ja maakuntajohtaja Pentti Malinen, p. 044 797 0197 tai etunimi.sukunimi@kainuu.fi.

Vs. maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus käy asiasta lähetekeskustelun ja antaa varsinaisen lausuntonsa seuraavassa kokouksessa.

Maakuntahallitus:

Hyväksyi.
